

GENOVESE V. MALTA KARARI IŞIĞINDA EVLİLİK DIŞI DOĞAN ÇOCUKLARIN VATANDAŞLIĞI: AİHS M. 8 VE M. 14 ÇERÇEVESİNDE TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU M. 7'NİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Esra Tekin*

Öz

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 11 Ekim 2011’de, Malta vatandaşı babadan evlilik dışı doğan bir çocuğun babasına bağlı olarak Malta vatandaşlığını kazanamamasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin özel ve aile hayatına saygı hakkı (m. 8) ve ayrımcılık yasağı (m. 14) maddelerini ihlâl ettiğine hükmetmiştir. Mahkeme bu kararda, özel hayat kavramını geniş yorumlamış ve vatandaşlığın reddedilmesinin başvuranın sosyal kimliği üzerinde olumsuz bir etki yarattığına hükmetmiştir. Zira vatandaşlık, kişinin sosyal kimliğini oluşturan unsurlardan olup özel hayat kapsamında korunmalıdır. Her ne kadar vatandaşlık AİHS’de bir hak olarak belirtilmemiş ise de bu kararda başvurana soy bağı esasıyla vatandaşlığın verilmemesi AİHS’in m. 8 ve m. 14 hükümleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve bu hükümlerin ihlâl edildiği kanaatine varılmıştır. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 7 hükmünde de evlilik birliği içinde ve dışında doğan çocukların Türk vatandaşlığını kazanıp kazanmayacağı hususu düzenlenmiş olup bu çalışmada,

* Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Diyarbakır, Türkiye | Asst. Prof. Dr., Dicle University Faculty of Law, Department of Private International Law, Diyarbakır, Türkiye.

✉ tekinesra@outlook.com.tr • ORCID 0000-0003-0081-9000.

- ✎ **Atıf Şekli** | Cite As: **TEKİN**, Esra, “Genovese v. Malta Kararı Işığında Evlilik Dışı Doğan Çocukların Vatandaşlığı: AİHM m. 8 ve m. 14 Çerçevesinde Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 7’nin İncelenmesi”, SÜHFD, C. 34, S. 3, 2026, s. 1041-1073.
- ✎ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.
- ✎ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

özellikle de baba ile soy bağının tesisine ilişkin hükmün Genovese içtihadı ışığında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

- Soy Bağı Esası • Türk Vatandaşlığının Soy Bağı Yoluyla Kazanılması • Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı • Evlilik Birliği Dışında Doğan Çocuk
- Ayrımcılık Yasağı

CITIZENSHIP OF CHILDREN BORN OUT OF WEDLOCK IN LIGHT OF THE GENOVESE V. MALTA CASE: AN ANALYSIS OF ARTICLE 7 OF THE TURKISH CITIZENSHIP LAW WITHIN THE FRAMEWORK OF ARTICLES 8 AND 14 OF THE ECHR

Abstract

On 11 October 2011, the ECtHR held that the inability of a child born out of wedlock to a Maltese father to acquire Maltese citizenship through paternal descent constituted a violation of the ECHR, specifically Article 8 in conjunction with Article 14. In this judgment, the court interpreted the concept of private life broadly and ruled that the refusal of citizenship had a negative impact on the applicant's social identity. After all, citizenship constitutes an integral element of an individual's social identity and, as such, falls within the scope of the right to respect for private life. Article 7 of Turkish Citizenship Law governs the acquisition of Turkish citizenship by children born both within and out of wedlock; this article specifically seeks to evaluate the provision relating to the establishment of paternal filiation in light of the case law developed in *Genovese v. Malta*.

Keywords

- Jus Sanguinis • Acquisition of Turkish Citizenship by Descent • The Right to Respect for Private and Family Life • Child Born out of Wedlock • Prohibition of Discrimination

Extended Summary

In its judgment in *Genovese v. Malta*, the European Court of Human Rights held that, although the European Convention on Human Rights does not explicitly guarantee a right to citizenship, the denial of citizenship to the applicant on the basis of descent amounted to a violation of Articles 8 and 14 of the Convention. In this judgment, following the case of a child born out of wedlock to an English mother and a Maltese father who was unable to acquire citizenship from his father through descent, the Court examined the matter under Articles 8 and 14 of the ECHR and delivered a judgment of considerable

significance in the field of citizenship law. The judgment calls into question the customary international law principle that nationality lies within the exclusive jurisdiction of states, while underscoring that states must nonetheless exercise this competence in conformity with the constraints of international law. In exercising this competence, states remain free to determine whether nationality is to be acquired on the basis of *ius sanguinis* and/or *ius soli*, and, if so, under what conditions, provided that they do not breach their obligations under international law; however, irrespective of the principle adopted, such regulation must not be founded on discriminatory grounds.

The case-law shaped by the European Court of Human Rights in *Genovese* requires that distinctions in nationality law based on birth status and descent be scrutinised under the prohibition of discrimination; within this framework, Article 7 of the Turkish Citizenship Law should be reassessed in light of that prohibition. The Turkish Citizenship Law adopts *ius sanguinis* as the primary basis for the acquisition of nationality, while also incorporating *ius soli* as a subsidiary principle with a view to preventing statelessness; an overall assessment of its provisions demonstrates that the legislature's commitment to the avoidance of statelessness cannot be disregarded. A child born in Türkiye who, by virtue of having foreign parents, does not acquire any nationality at birth shall acquire Turkish citizenship. Under Article 7 of the Turkish Citizenship Law, a child born within wedlock to a mother or father who is a Turkish national acquires Turkish citizenship on the basis of descent. In contemporary law, given that the principle *mater semper certa est* "the woman who gives birth is the mother" has lost its character as an irrebuttable presumption in light of developments in reproductive technologies, a child born out of wedlock to a Turkish mother likewise acquires Turkish citizenship at birth. However, for a child born out of wedlock to a foreign mother and a Turkish father to acquire Turkish citizenship, the establishment of a legal parent-child relationship between the child and the father is required.

Article 16 of the Turkish Act on Private International and Procedural Law (TAPIL), which governs filiation, operates as a hierarchical choice-of-law rule prioritising the best interests of the child and partially rejecting *renvoi*. The provision establishes a cascading set of connecting factors with the primary aim of ensuring the establishment of legal parentage. The methods for establishing legal parentage under Turkish substantive domestic law have been addressed. While two of these mechanisms require the cooperation and will of the father, a paternity action may be brought by the mother and the child. Hypothetically, pursuant to Article 16 of the TAPIL, the applicable law may, in practice, leave the establishment of filiation solely dependent on the father's will and cooperation. Depending on the specific circumstances of the case, such a result may, in certain instances, be detrimental to the best interests of the child. In this article, Article 7

of the Turkish Citizenship Law is examined in the light of the protection of private and family life and the prohibition of discrimination.

GİRİŞ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) *Genovese v. Malta* kararında¹ vatandaşlığın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) bir hak olarak belirtilmediği halde, başvurana soy bağı esasıyla vatandaşlığın verilmemesinin AİHS'in m. 8² (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ve m. 14³ (ayrımcılık yasağı) hükümlerini ihlâl ettiğine hükmetmiştir. Bu kararda, İngiliz bir anne ve Maltalı bir babadan evlilik dışı doğan bir çocuğun soy bağı yoluyla babasından vatandaşlık kazanamaması üzerine Mahkeme, AİHS m. 8 ve m. 14 kapsamında inceleme yapmış ve bu maddelerde garanti altına alınan hakların ihlâl edildiğine hükmetmiştir. Bu karar, vatandaşlık hukuku açısından oldukça önemlidir. Gerçekten de bu kararda, uluslararası teamül kuralı niteliğinde olan vatandaşlık konusunun her devletin münhasır yetkisinde olduğu kuralı tekrar tartışmaya açılmıştır. Devletler kendi ülkelerinin vatandaşlığını düzenlerken şüphesiz ki uluslararası hukukun çizdiği sınırlara riayet etmekle yükümlüdürler. Bu karar, devletin kendi

¹ AİHS, Başvuru No. 53124/09, T. 11.10.11, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-106785%22%5D%7D>}, (Erişim Tarihi: 11.04.2026).

² Özel ve aile hayatına saygı başlıklı maddeye göre, (1) *herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.* (2) *Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.* Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türkçe metni için bkz. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur, (Erişim Tarihi: 29.07.2026).

³ *Ayrımcılık yasağı başlıklı maddeye göre, bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.* Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türkçe metni için bkz. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur, (Erişim Tarihi: 29.07.2026).

vatandaşlarını belirleme konusunda mutlak bir egemenliğe sahip olmadığını ortaya koymaktadır ve devletin yetki alanının sınırlarını somutlaştırmaktadır.

Mahkeme ilk kez, vatandaşlığın (kararda kullanılan ifadeyle, vatandaşlığa erişimin) bir kişinin sosyal kimliğinin bir parçası olarak AİHS'nin koruma kapsamına girdiğine ve sosyal kimliğin de kişinin özel hayatının bir parçası olduğuna dair açık bir karar vermiştir. Uyuşmazlığa konu olayda, evlilik birliği dışında Maltalı babadan doğan çocuğun Malta vatandaşlığını kazanabilmesi için Malta mevzuatına göre babanın çocuğu tanınması gerekli olmakla birlikte; baba çocukla ilişki kurmayı dahi reddetmiştir. Bu kararda evlilik içi doğan çocuk için böyle bir şart aranmaması hususu dikkate alınarak evlilik dışı doğan başvuranın özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlâl edildiğine hükmedilmiştir. Bunun yanı sıra evlilik dışı dahi olsa çocuğun annesinden vatandaşlığı kazanıyor olması ancak, evlilik dışı çocuğun babasından vatandaşlık kazanabilmesi için babasıyla arasında soy bağının kurulması gerekliliği hususu da ayrımcılık yasağı kapsamında ele alınmalıdır.

AİHM'in bu değerlendirmeleri, vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin kuralların özel hayata saygı hakkı ve ayrımcılık yasağı bakımından denetlenebileceğini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle, benzer hususların Türk vatandaşlık hukukundaki düzenlemeler çerçevesinde de incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu⁴ (TVK) soy bağı esasıyla ve vatansızlığın önlenmesi amacıyla doğum yeri esasıyla doğumla Türk vatandaşlığının kazanılmasını düzenlemiştir. Soy bağı yoluyla doğumla Türk vatandaşlığının kazanılması ise detaylı bir şekilde TVK m. 7 hükmünde düzenlenmiştir. Söz konusu maddede ilk olarak evlilik birliği içinde doğan çocuğun daha sonra da evlilik birliği dışında doğan çocuğun Türk vatandaşlığını kazanıp kazanamayacağı kaleme alınmıştır. Evlilik birliği dışında doğan çocuğun anne ya da babasının Türk vatandaşı olması farklı hükümlere tabi tutulmuştur. Dolayısıyla çocuğu doğuran kadının anne

⁴ 12.06.2009 tarihli ve 27256 sayılı Resmî Gazete.

olarak kabul edildiği Türk hukukunda evlilik birliği dışında yabancı baba ve Türk anneden doğmuş olması hâlinde çocuk doğumla Türk vatandaşlığını kazanacaktır. Ancak evlilik birliği dışında Türk vatandaşı baba ve yabancı anneden doğan çocuğun babası ile soy bağının kurulması gerekmektedir. TVK çocuk vatansızlığını önlemek amacıyla doğum yeri esasına da yer vermiştir. Çalışmamızda *Genovese v. Malta* içtihadı çerçevesinde TVK m. 7, özel ve aile hayatı hakkı ve ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirilecektir. Bu bağlamda, vatandaşlığın bir hak olup olmadığı hususu ele alınacak ve evlilik dışı Türk babadan doğan çocuğun durumunun TVK kapsamında ayrımcılık yasağını ihlâl edip etmediği hususları açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır.

I. GENOVESE v. MALTA KARARI

AİHM ilk kez *Genovese v. Malta* başvurusunda, vatandaşlığa erişimin, bir kişinin sosyal kimliğinin bir parçası olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁵'nin (AİHS) koruma kapsamına girdiğine ve bu sosyal kimliğin de o kişinin özel hayatının bir parçası olduğuna dair açık bir karar vermiştir⁶. Uyuşmazlığa konu olayda, Malta vatandaşı Genovese, İngiliz bir kadınla kısa süreli bir ilişki yaşamış ve bu ilişkiden bu davanın davacısı olan Ben Alexander Genovese Birleşik Krallık'ta doğmuştur. Anne, İskoçya'da Genovese'nin babalık hakkının tespit edilmesini sağlamıştır. Mahkeme, Genovese'nin Ben Alexander'ın babası olduğu sonucuna vararak, başvuranın doğum belgesinin tespit edilen babalık

⁵ Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi, (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, adopted at Rome on 4 November 1950) 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 04.11.1950 tarihinde imzalamış ve 10.03.1954 tarih ve 6366 sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun ile kabul etmiştir. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun, Kanun No: 6366, 10.3.1954 tarihli ve 19.03.1954/8662 sayılı Resmî Gazete.

⁶ **De GROOT**, Rene/**VONK**, Olivier, "Nationality, Statelessness and ECHR's Article 8: Comments on *Genovese v. Malta*", *European Journal of Migration and Law*, C. 14, 2012, s. 317.

durumunu yansıtacak şekilde değiştirilmesi yönünde karar vermiştir. Kararda ayrıca *Genovese*'ye nafaka ödemesine hükmedilmiştir⁷.

Anılan karar sonrasında Ben Alexander'ın annesi, hem kendi adına hem de oğlu adına Malta vatandaşlığı başvurusunda bulunmuştur. Bu talep, çocuğun Maltalı bir babadan evlilik dışı bir ilişkiden doğmuş olması nedeniyle reddedilmiştir. Nitekim Malta Vatandaşlık Kanunu'nun 5. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendi gereğince, Maltalı bir babadan veya Maltalı bir anneden doğan çocuğun Malta vatandaşlığını kazandığı öngörülmektedir. Ancak, 17(1)(a) maddesinde, Maltalı bir babadan evlilik dışı doğan çocuğun ancak "meşru kılınmış" olması hâlinde Maltalı bir vatandaşın çocuğu olarak kabul edileceğine ilişkin bir düzenleme yer almaktadır⁸. Bunun üzerine anne, oğluna Malta vatandaşlığı verilmemesinin hem Malta Anayasası'nda hem de AİHS'de güvence altına alınan hakları ihlâl ettiği gerekçesiyle anayasal başvuruda bulunmuştur. Bu başvuruyu değerlendiren ilk derece mahkemesi, söz konusu hükümlerin, başvurana Malta vatandaşlığını bahşetmeyerek ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle Malta Anayasası'na aykırı olduğu sonucuna varmıştır. Bu Mahkeme ayrıca, söz konusu hükümlerin AİHS ile uyumluluğu konusunda karar vermekten kaçınmıştır. Ancak Malta Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlerin Anayasa ile uyumluluğuna ilişkin ilk derece mahkemesi kararını bozmuş ve bu hükümlerin AİHS ile uyumluluğuna ilişkin bir karar verilmesi için de davayı kararı veren ilk

⁷ *Genovese v. Malta*, paragraf 15.

⁸ Kararda, "meşru kılınma" ifadesinden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Buna karşılık, Karar'ın 41. paragrafında Malta Hükümeti'nin bu kavrama ilişkin açıklamalarına yer verilmiştir. Hükümet, evlilik içinde doğan (meşru) ve evlilik dışı doğan çocuklar arasında yapılan ayrımın gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre, evlilik birliği içinde doğan çocukların ebeveynleri arasındaki evlilikten kaynaklanan hukuki bir bağ bulunduğu, buna karşılık evlilik dışı doğan çocuklar bakımından böyle bir bağın mevcut olmadığı savunulmuştur. Hükümete göre, annenin kimliği her zaman kesin olarak belirlenebilirken, babanın kimliği bakımından aynı kesinlik söz konusu değildir. Bu nedenle, Malta vatandaşı babadan ve Malta vatandaşı olmayan anneden evlilik dışında doğan çocuklara farklı muamele edilmesi, toplumsal gerçeklik dikkate alındığında nesnel olarak haklı gösterilebilir niteliktedir. *Genovese v. Malta*, paragraf 41.

derece mahkemesine geri göndermiştir. İlk derece mahkemesi Malta Vatandaşlık Kanunu'nun 17(1)(a) maddesinin, AİHS'nin m. 8 ve m. 14 kapsamındaki haklarını ihlâl ettiğine hükmetmiştir. Ayrıca Mahkeme, davanın koşulları çerçevesinde babalık meselesinin, aile hayatı olmasa bile özel hayatla ilgili olduğunu ve başvuranın, doğumu, evlilik birliği dışında doğmuş olması ve Maltalı ebeveyninin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi, vatandaşlık hakkının AİHS'de bahsedilmiş bir hak olmadığı gerekçesiyle bu kararı bozmuştur. Nitekim Anayasa Mahkemesi vatandaşlığın bahsedilmesinin, başvuru sahibinin aile yaşamı üzerinde bir etkisinin bulunmadığını ifade etmiştir; zira babası, başvuran ile herhangi bir temas kurmayı reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi, AİHS kapsamında devletlerin yabancı uyruklu bir eşe kendi ülkelerinde ikamet hakkı tanıma yönünde bir yükümlülüğünün bulunmadığını; bu nedenle vatandaşlık verme konusunda da devletlere böyle bir yükümlülük yüklenemeyeceğini belirtmiştir. Bu şekilde iç hukuk yollarını tüketen anne, AİHM'e başvurmuştur⁹.

AİHM tarafından bu başvuru kabul edilebilir bulunmuş ve esastan incelenmiştir. Başvurunun kabul edilebilirliği, bu durumun AİHS ile güvence altına alınmış bir hakkı ilgilendirdiğini de kabul etmek anlamına gelir. Dolayısıyla Mahkeme, gerçek kişilerin vatandaşlığının belirlenmesinin Sözleşme kapsamına ne ölçüde girdiğini netleştirmekle yükümlüdür. Bu kararında AİHM, vatandaşlık hakkını, belirli koşullar

⁹ *Genovese v. Malta*, paragraf 16-20. Malta Vatandaşlık Kanunu 2007 yılında değiştirilmiştir. Bu tarihten itibaren, Malta'da doğmuş bir ebeveyne ve yine Malta'da doğmuş bir büyükanne veya büyükbabaya sahip kişiler, Malta vatandaşlığı edinme isteğini belirten bir beyannamenin tescil edilmesi yoluyla Malta vatandaşı olabilirdi (21. paragraf). Bu imkân Ben Alexander için de mevcuttu. Ancak, annesi bu seçeneği kullanmayıp davayı AİHM'e taşımıştır. Bu durum AİHM'in son derece önemli bir karar vermesine yol açmıştır. Zira Mahkeme, 2007 yılındaki değişiklik öncesindeki duruma odaklanarak Malta mevzuatının ayrımcı olduğu sonucuna varmıştır. Bu kapsamda Maltalı bir babanın evlilik dışı ilişkiden doğan çocukları, Maltalı bir babanın evlilik içi ilişkiden doğan çocuklarından farklı muameleye maruz kalmaktadır. Dahası, Maltalı bir babadan evlilik dışı doğan çocuklara, Maltalı bir anneden evlilik dışı doğan çocuklardan farklı muamele edilmektedir: **De GROOT/VONK**, s. 318-319.

dahilinde özel hayatın bir parçası olarak kabul etmiştir¹⁰. Malta hükümeti, babanın oğlunu reddetmiş olması nedeniyle aile hayatı hakkının (8. madde) ihlâl edilmediği argümanını ileri sürmüş olsa da Mahkeme daha geniş bir bakış açısıyla hareket ederek özel hayat kavramını daha genel bir şekilde ele almış ve vatandaşlığın reddedilmesinin başvuranın sosyal kimliği üzerinde olumsuz bir etki yarattığına hükmetmiştir¹¹. AİHS'e göre aile hayatının bulunmaması durumunda bile, vatandaşlığın reddedilmesi, bireyin özel hayatı üzerindeki etkisi nedeniyle 8. madde kapsamında bir sorun teşkil edebilir; zira özel hayat kavramı, bir kişinin sosyal kimliğinin çeşitli yönlerini de kapsayacak kadar geniş bir anlam taşır¹².

Kararda, ebeveynlerinin evli olup olmadığı zeminine dayanarak çocukları ayıran bir yasanın ayrımcılık yasağını ihlâl ettiğine hükmedilmiştir. Malta Hükümeti'nin dayanağını, evlilik dışında doğmuş olsa dahi Maltalı anneden doğan çocuğun doğrudan Malta vatandaşlığını kazanacağı yönündeki hukukî yaklaşım oluşturmaktadır. Söz konusu yaklaşım, annenin hukuken her zaman doğumu gerçekleştiren kadın olduğu kabulüne dayanmaktadır. Belirtmek gerekir ki, birçok hukuk düzeninde kabul edilmiş olan çocuğu doğuran kadının anne olduğu

¹⁰ **ERSBOLL**, Eva, "Nationality and Identity Issues- A Danish Perspective", German Law Journal, C. 15, S. 5, 2014, s. 839; **FOSTER**, Michelle/**LAMBERT**, Hélène, "Statelessness as a Human Rights Issue: A Concept Whose Time Has Come", International Journal of Refugee Law, C. 28, S. 4, 2016, s. 579.

¹¹ Ancak Mahkeme kavramsal olarak sosyal kimlik kavramını somutlaştıramamıştır. Özel hayat kavramının, sosyal kimliğin tüm yönlerini kapsayacak kadar geniş olması kabul edilebilir bir durumdur; ancak bu, belirli bir vatandaşlığı bahsetmeyi reddetmenin bu sosyal kimliğin oluşumunu ve gelişimini tehlikeye attığını kanıtlamak için yeterli değildir. Bir kişinin uzun yıllar boyunca sahip olduğu vatandaşlıktan mahrum bırakmakla, ona önceden hiçbir faydası olmayan bir vatandaşlığa erişimini reddetmek arasında, özel hayat, kimlik ve sosyal ilişkiler açısından gerçekten bir fark bulunmaktadır: **MARCHADIER**, Fabien, "L'Attribution de la Nationalité à l'Épreuve de la Convention Européenne des Droits de l'Homme Réflexions à Partir de l'Arrêt Genovese c/ Malte", Revue Critique de Droit International Privé, C. 1, S. 1, 2012, s. 69.

¹² Genovese v. Malta, paragraf 33.

karinesi günümüzde geçerliliğini yitirmeye başlamıştır¹³. Dolayısıyla Hükümetin bu karineye dayanarak evlilik dışı doğan çocuğun annesinin Malta vatandaşı olması durumunda Malta vatandaşlığını kazanabileceği, aksi hâlde bir diğer ifadeyle, babasının Malta vatandaşı olması durumunda Malta vatandaşlığını kazanamayacağı durumu çocuklar arasında farklı muameleye neden olmaktadır. Bu durum en fazla, soy bağının kurulma yöntemleri bakımından anne ile baba arasındaki farkı açıklayabilir. Bu nedenle AİHM, Malta mevzuatının çocuklar bakımından ayrımcı olduğu sonucuna varmaktadır¹⁴. Şayet AİHM, bu mevzuatı ebeveynlerin bakış açısından inceleyseydi, aynı şekilde cinsiyete dayalı bir ayrımcılık da tespit edebilirdi¹⁵. Dolayısıyla AİHM, Malta hükümeti tarafından ileri sürülen “bu tür davaların sosyal gerçekliği ve annenin kimliğinin her zaman kesin olduğu hâlde babanın kimliğinin kesin olmadığı gerçeği” argümanını kabul etmemiştir.

Sonuç olarak, vatandaşlığa erişimle ilgili ayrımcı kurallar, AİHS’nin 8. maddesiyle güvence altına alınan kişinin özel hayatını etkilemektedir¹⁶. AİHS’nin 8. maddesi belirli bir vatandaşlığın kazanılması yönünde bir hak güvence altına almamaktadır. Ancak AİHM, daha önce verdiği

¹³ Taşıyıcı Annelik vasıtasıyla dünyaya gelen çocukların vatandaşlığına ilişkin ayrıntılı değerlendirme için bkz. **AVŞAR**, Melis, “Sınır Aşan Taşıyıcı Annelik Yoluyla Dünyaya Gelen Çocukların Vatandaşlığı”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 3, 2025, s. 68-114.

¹⁴ Genovese kararı, Avrupa genelinde vatandaşlık kanunlarının içeriği ve uygulanması üzerinde geniş kapsamlı sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Zira Avrupa’da hâlâ Malta mevzuatındaki gibi açıkça ayrımcı vatandaşlık politikalarının uygulandığı alanlar mevcuttur ve vatansızlığa karşı koruma önlemleri her zaman yetersiz bir şekilde uygulanmaktadır. Dolayısıyla devletler artık bu tür politikaların AİHM’nin incelemesinden kaçabileceğini umamazlar: **Van WAAS**, Laura, “Fighting Statelessness and Discriminatory Nationality Laws in Europe”, *European Journal of Migration and Law*, C. 14, 2012, s. 253-254; **PARABHAT**, Devyani/**HAMBLY**, Jessica, “Bettering the Best Interests of the Child Determination: Of Checklists and Balancing Exercises”, *International Journal of Children’s Rights*, C. 25, 2017, s. 760; **RENTIENS**, Louise, “Citizenship Deprivation under the European Convention-System: A Case Study of Belgium”, *Statelessness & Citizenship Review*, C. 1, S. 2, 2019, s. 278.

¹⁵ **MARCHADIER**, s. 63.

¹⁶ **De GROOT/VONK**, s. 319.

kararlarda, vatandaşlığın keyfi biçimde reddedilmesinin, bu ret kararının kişinin özel hayatı üzerindeki etkisi nedeniyle, bazı koşullarda AİHS'nin 8. maddesi kapsamında bir sorun doğurabileceğinin göz ardı edilemeyeceğini ifade etmiştir¹⁷. AİHM, Malta'nın "8. madde kapsamındaki yükümlülüklerinin ötesine geçtiğini" belirtmiştir zira Malta Vatandaşlık Kanunu soybağı esasına göre vatandaşlık kazanmayı düzenlemektedir¹⁸. Bununla birlikte, bir ülke bu tür bir vatandaşlık edinme yolunu öngörüyorsa, bu yol ayrımcı olmayan bir şekilde uygulanmalıdır. Malta mevzuatı, soy bağına dayalı Malta vatandaşlığı edinimi konusunda ayrımcı olduğundan, AİHS'nin 8. maddesi ihlâl edilmiştir.

II. KARARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Vatandaşlığı kendi iradesi dışında sona erdirilen ya da vatandaşlığa alınma başvurusu veya vatandaşlıktan çıkma talepleri reddedilen kişiler, bu işlemler nedeniyle haklarının ihlâl edildiğini ileri sürerek AİHM'e başvurma imkânına sahiptirler¹⁹. Ancak *Genovese v. Malta* kararında vatandaşlığın doğumla soy bağı esasına göre kendiliğinden kazanılması dava konusu edilmiştir. Bu kararı diğer kararlardan ayıran husus, vatandaşlığın bir hak olup olmadığının yeniden tartışmaya açılmış olmasıdır²⁰. Bir diğer ifadeyle, her devletin kendi vatandaşlığına ilişkin kuralları düzenleme konusundaki münhasır yetkisi bu kararla yeniden

¹⁷ *Genovese v. Malta*, paragraf 30.

¹⁸ *Genovese v. Malta*, paragraf 34.

¹⁹ **TUNÇAĞIL GÜMÜŞLÜ**, Gülce, "Vatandaşlığa İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları", *Public and Private International Law Bulletin*, C. 41, S. 1, 2021, s. 113 vd.

²⁰ Vatandaşlığa sahip olma, kişilerin temel insan haklarından değildir. Devletler vatandaşlık mevzuatlarında hem her bir kişinin bir vatandaşlığa sahip olmasını hem de vatansızlığın önlenmesini hedefleyen tedbirlerin alınmasını temin etmelidirler: **NOMER**, Ergin: *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 32. Bası, İstanbul 2024, s. 7.; Bu mahfuz yetki Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun genel gerekçesinde ve Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde de belirtilmiştir: **BARAN ÇELİK**, Neşe, "Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 130, 2017, s. 358, (İstisnai Haller).

masaya yatırılmıştır. Ayrıca bu kararda Sözleşme'nin 8 ve 14'üncü maddeleri de somut olayla bağlantılı olarak değerlendirilmelidir.

A. VATANDAŞLIK BİR İNSAN HAKKI MIDIR?

Vatandaşlık, bir gerçek kişiyi bir devlete bağlayan hukukî ve siyasi bağıdır. Bir hukukî statü hükmünde olan vatandaşlık, devletlerin egemenlik haklarına dayanarak tek taraflı şart ve hükümlerini tespit ettiği hukukî statüyü gerçekleştiren kişi ile bu devlet arasında kurulan hukukî bağıdır²¹.

Devletler, kimlerin kendi vatandaşı olacağını tayin konusunda serbesttirler. Nitekim, 1923 tarihli Tunus ve Fas Vatandaşlık Kararnamesi'ne ilişkin tavsiye görüşünde Uluslararası Daimî Adalet Divanı, vatandaşlık konusunu devletlerin egemenlik alanına giren ve esasen onların münhasır yetkisi kapsamında değerlendirilen bir mesele olarak ele almıştır²². Ancak devletler bu tayini yaparken milletlerarası hukukun örf ve adetlerine riayet etmedikleri sürece kendileri tarafından verilmiş olan vatandaşlığın diğer devletler tarafından kabul ve saygı görmesini bekleyemezler²³. Söz konusu husus vatandaşlık hukuku alanındaki ilk milletlerarası sözleşme mahiyetindeki 1930 Vatandaşlık Kanunları İhtilâflarına İlişkin Çeşitli Meseleler Hakkında Lahey Sözleşmesi²⁴'nin m. 1 hükmünde de ifade edilmiştir. Avrupa Vatandaşlık

²¹ NÖMER, s. 19-20; TURHAN, Turgut/TANRIBİLİR, Feriha Bilge: Vatandaşlık Hukuku, 4. Bası, Ankara 2017, s. 28; ERDEM, Bahadır B.: Türk Vatandaşlık Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2019, s. 8; DOĞAN, Vahit/YILMAZ, Alper Çağrı/İZMİRLİ AYHAN, Lale: Türk Vatandaşlık Hukuku, 20. Bası, Ankara 2025, s. 10; GÜNGÖR, Gülin: Tâbiyet Hukuku, 12. Bası, Ankara 2024, s. 9.

²² Permanent Court of International Justice, Advisory Opinion No. 4, Nationality Decrees Issued in Tunis and Morocco, <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/pcij/1923/en/20991>, (Erişim Tarihi: 16.04.2026).

²³ NÖMER, s. 10-11.

²⁴ 12.04.1930, 3. Protocol Relating to A Certain Case of Statelessness, https://treaties.un.org/PAGES/LONViewDetails.aspx?src=LON&id=524&chapter=30&clang=_en, (Erişim Tarihi: 12.03.2026).

Sözleşmesi²⁵'nin m. 3(2) hükmü gereğince de devletlere tanınan bu yetki yürürlükteki uluslararası sözleşmeler, uluslararası teamül hukuku ve vatandaşlık konusunda genel olarak kabul görmüş hukuk ilkeleriyle uyumlu olduğu ölçüde diğer devletler tarafından kabul edilecektir.

Öte yandan, özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından insan hakları hukukunda yaşanan gelişmeler, devletlerin vatandaşlık konusundaki yetkilerini kullanırken bireylerin temel hak ve özgürlüklerini gözetmelerini gerekli kılan bir anlayışın yerleşmesine yol açmıştır²⁶. 10 Aralık 1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi²⁷'nin 15. maddesinde her bireyin vatandaşlığa hakkı olduğu ve kimsenin keyfi olarak vatandaşlığından ve vatandaşlığı değiştirme hakkından yoksun bırakılamayacağı açıkça ifade edilmiştir. 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme²⁸ ile bunu tamamlayan 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin Sözleşme²⁹, 1948 tarihli BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 15. maddesinde yer alan vatandaşlık hakkını, özellikle vatansızlığın önlenmesi perspektifi üzerinden somutlaştırmaktadır³⁰. Bazı uluslararası metinlerde de vatandaşlığın yalnızca çocuklar açısından bir hak olduğu belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Medenî ve Siyasi Haklar Sözleşmesi³¹ ve

²⁵ European Convention on Nationality, 06.11.1997, <https://rm.coe.int/168007f2c8>, (Erişim Tarihi: 02.03.2026).

²⁶ TUNÇAĞIL GÜMÜŞLÜ, s. 105.

²⁷ Universal Declaration of Human Rights, <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, (Erişim Tarihi: 11.03.2026).

²⁸ Convention Relating to the Status of Stateless Persons, 06.06.1960, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-stateless-persons>, (Erişim Tarihi: 01.03.2026).

²⁹ Convention on the Reduction of Statelessness, 30.08.1961, <https://www.unhcr.org/media/states-parties-1961-convention-reduction-statelessness>, (Erişim Tarihi: 01.03.2026).

³⁰ SCHRIJER BİNGÖL, Bilge, "Vatandaşlık Hakkının Kapsamı ve Egemenlik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 1, 2018, s. 212.

³¹ International Covenant on Civil and Political Rights, 16.12.1966'da kabul edilmiş ve 23.03.1976'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin İngilizce metni için bkz. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international->

1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi³² bu kapsamda olup, her çocuğun vatandaşlığa sahip olma hakkını düzenlemektedir³³. Zira kırılğan gruplar arasında yer alan çocukların vatansızlığı uluslararası hukuk tarafından önlenmeye çalışılmaktadır³⁴.

Bununla birlikte vatandaşlık, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde korunan haklardan biri değildir. Gerçekten de İnsan Hakları Beyannamesi'nin 15. maddesinde öngörülen nitelikte bir hak, Sözleşme'de hiçbir şekilde yer almamaktadır. Dahası, böyle bir hakkın Beyanname'de düzenlenmiş olması, onun zorunlu olarak Sözleşme'ye dâhil edilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir³⁵. Bu itibarla, Sözleşme vatandaşlık hakkını ne doğrudan ne de dolaylı olarak güvence altına almaktadır; ancak söz konusu kararda vatandaşlığın bahsedilmemesi özel hayat ve ayrımcılık yasağı kapsamında sözleşmeyle ilişkilendirilmiştir. Belirtmek gerekir ki somut davada, başvuran Genovese vatansız değildir, annesinden dolayı Birleşik Krallık vatandaşlığını haiz olup dava tarihinde Birleşik Krallık Avrupa Birliği üyesi olduğu için halihazırda başvuran Avrupa Birliği vatandaşıdır. Dolayısıyla Genovese babasından Malta vatandaşlığını almasa dahi bir vatandaşlığı mevcut olup Birlik üyesi bir devlet olan Malta'ya rahatlıkla

covenant-civil-and-political-rights#:~:text=2.%20In
%20countries%20which%20have%20not%20abolished,final%20judgement%20rende
red%20by%20a%20competent%20court., (Erişim Tarihi: 20.03.2026).

³² Convention on the Rights of Child, 02.09.1990'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin m. 7 hükmü şu şekildedir: *"The child shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality and as far as possible, the right to know and be cared for by his or her parents."* Sözleşmenin İngilizce metni için bkz. <https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>, (Erişim Tarihi: 13.04.2026).

³³ **SPIRO**, Peter J., "Nationality and Statelessness under International Law", American Journal of International Law, C. 110, S. 1, 2016, s. 148-149.

³⁴ Çocuk vatansızlığı hakkında detaylı bilgi için bkz. **ÜNSAL**, Hande, "Çocuk Vatansızlığı", İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 5, 2022, s. 69-126.

³⁵ **MARCHADIER**, s. 66.

seyahat edebilecek ve babasıyla kişisel ilişki kurabilecektir³⁶. Serbest dolaşım ve milliyet temelinde ayrımcılık yapılmaması ilkeleriyle şekillendirilmiş bir yapının vatandaşı olarak, davacı Malta'da serbestçe ikamet edebilecek ve babasıyla ilişki kurulabilecekken AİHM, m. 8 hükmünün ihlâl edildiğine hükmetmiştir. AİHM'in somut olayda vatansız olmayan çocuk hakkında böyle bir karar vermiş olması özellikle çocuklara ilişkin vatandaşlık kazanmanın önemini vurgulamaktadır.

B. ÖZEL HAYATA VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

Mahkeme, özel hayatın ne olduğuna ilişkin açık ve kesin bir tanımlama yapmamıştır³⁷. Mahkeme kesin tanımlama yerine somut olay temelli değerlendirme yapma maksadındadır. Özel hayat kavramı her bireyin özgür olarak kişiliğini oluşturabildiği ve geliştirebildiği hem diğer insanlarla hem de dış dünya ile ilişkili bir alanı kapsayan, mahremiyetten daha geniş bir kavramdır³⁸. Aile kökeni hakkında bilgi sahibi olma da özel hayat kapsamında değerlendirilmektedir. Aile ve çocuk arasındaki ilişki aile hayatı hakkı kapsamındayken bu kapsama girmeyen konular da özel hayat kapsamında ele alınabilmektedir. Evlilik dışı doğan çocukla babası arasındaki hukukî ve biyolojik ilişkinin tespiti de AİHS m. 8 kapsamında değerlendirilmektedir³⁹. Nitekim bir çocuğun üst soyunu bilme hakkı çocuğun şahsî kimliğinin önemli bir boyutunu oluşturduğundan özel hayat kapsamındadır⁴⁰.

³⁶ Burada talep edilen, ülkeye giriş ve ikamet hakkıdır. Dolayısıyla asıl mesele vatandaşlık değil, Malta topraklarına giriş ve orada ikamet etme imkânıdır. Vatandaşlık merkezî bir konu değil, ikincil bir konudur. Somut olayda vatandaşlık ile aile hayatı arasındaki ilişki çok dolaylıdır. Gelişebilecek tek unsur aile kimliği fikri olabilecekken bu konu mahkemeye getirilmemiştir. Bkz. **MARCHADIER**, s. 68.

³⁷ Özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına ilişkin detaylı bilgi için bkz. **ROAGNA**, Ivana: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması, Strazburg 2012, (Türkçeye Çeviren: ALKIŞ SCHÄLING, Ayşe Gül), s. 12.

³⁸ **ROAGNA**, s. 12.

³⁹ **ROAGNA**, s. 23.

⁴⁰ **ROAGNA**, s. 23.

Vatandaşlık her ne kadar başlı başına bir insan hakkının konusu olmasa da çoğu durumda vatandaşlığın belirlenmesi evlilik veya soy bağı gibi aile hukuku kurumlarına doğrudan bağlı olduğundan, aile hayatı ile tamamen ilgisiz de değildir. Vatandaşlık hem kişisel boyutuyla hem de toplumsal boyutuyla özel hayatla ilişkilidir. Bunun yanında vatandaşlık, kişisel statünün bir unsuru olup, bireysel kimliğin kurucu bir ögesini teşkil eder ya da en azından bu kimliğin oluşumuna katkıda bulunur. Birey, kendisini üçüncü kişilere bu şekilde sunar ve onlarla bu çerçevede etkileşim kurar. Genovese başvurusunda AİHM hem aile hayatı hem de özel hayat boyutuna değinmektedir. Ancak başvurucunun babasının, oğluya ilişki kurmayı sürekli olarak reddetmiş olması nedeniyle aile hayatı boyutu değerlendirme dışı bırakılmıştır. Aile hayatının kurulmasına ilişkin güçlükler, vatandaşlık meselesinden tamamen bağımsızdır. Buna karşılık Mahkeme, özel hayat boyutunu esas almıştır. Zira başvurucunun Malta vatandaşlığından yararlanamaması, onun sosyal kimliğini zorunlu olarak etkilemektedir.

C. AYRIMCILIK YASAĞI

Genovese kararı, soy bağı yoluyla vatandaşlık edinimi ile ilgili davalarda ayrımcılığın kabul edilemez olduğu mesajını vermektedir. Mahkeme m. 8 ile bağlantılı olarak m. 14'ün ihlâl edildiğine hükmetmiştir. Bir devlet, soy bağı ya da doğum yeri gibi bir vatandaşlık edinme yolunu öngörüyorsa, bu yol ayrımcı olmayan bir şekilde uygulanmalıdır⁴¹. Malta mevzuatı, soy bağına dayalı Malta vatandaşlığı edinimi konusunda ayrımcı olduğundan, AİHS'nin 8. maddesi ihlâl edilmiştir.

1980'li yıllarda vatandaşlık hukukunda kadınlara erkeklerle eşit muamele sağlanmasının büyük ölçüde tamamlanmasının ardından, 1990'lı yıllardan itibaren soy bağına dayalı vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin tartışmaların odağı değişmiştir⁴². Bu dönemde, özellikle evlilik

⁴¹ De GROOT/VONK, s. 319.

⁴² VINK, Maarten P./De GROOT, Gerard Renè, "Birthright Citizenship: Trends and Regulations in Europe", <http://ssrn.com/abstract=1714975>, (Erişim Tarihi: 16.02.2026), s. 12.

dışında doğan veya evlat edinilen çocukların vatandaşlığı kazanması bakımından, paradoksal bir biçimde erkeklerin hukukî statüsünün iyileştirilmesine yönelik düzenlemeler ön plana çıkmıştır⁴³. Nitekim somut olayda, çocuğun hem evlilik dışı olması sebebiyle evlilik birliği içerisindeki çocuklardan farklı kılınması hem de evlilik dışında Maltalı anneden doğsaydı böyle bir muameleye maruz kalmayacağı gerekçesiyle baba aleyhine bir ayrımcılıktan söz edilebilir. Ancak AİHS’de vatandaşlığın insan hakkı olarak ele alınmaması sebebiyle vatandaşlık bahşedilmemesinin m. 14 kapsamında değerlendirilmesi bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Oysa, ayrımcılık yapmama ilkesi, sadece Sözleşme ile açıkça güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin kullanımını değil; aynı zamanda 14. maddenin dar anlamının ötesine geçerek, gelişmiş devletler tarafından tanınan vatandaşlık gibi diğer hakları da kapsar⁴⁴. Bu durum da vatandaşlık hukukunun yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir. Belirtmek gerekir ki, önceleri Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, vatandaşlığın AİHS’in herhangi bir hükmü ile ayrımcılık denetimini mümkün kılacak ölçüde yeterli bir yakınlık içinde bulunmadığı kanaatindeyken⁴⁵ Genovese kararıyla bu anlayış değişmiştir.

III. TÜRK VATANDAŞLIĞININ DOĞUMLA KAZANILMASI

Soy bağı (*ius sanguinis*) veya doğum yeri (*ius soli*) esaslarına dayanan doğumla kazanılan vatandaşlık kanundan doğmaktadır⁴⁶. TVK m. 6 hükmü gereğince doğumla kazanılan vatandaşlık kendiliğinden kazanılır ve doğum anından itibaren hüküm ifade eder. Bunun bir sonucu

⁴³ VINK/De GROOT, s. 12.

⁴⁴ MARCHADIER, s. 70.

⁴⁵ Bu döneme ilişkin kararlar için bkz. TUNÇAĞIL GÜMÜŞLÜ, s. 114-117.

⁴⁶ GÜNGÖR, s. 61; SEVİĞ, Muammer Raşit: Devletler Hususî Hukuku, İstanbul 1983, s.80; UNAT, İlhan: Türk Vatandaşlık Hukuku, Ankara 1966, s. 89 vd.; KARAAĞAÇ, Ömür: “Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüsü Sahiplerinin Türk Vatandaşlığını Kazanmaları”, Avrupa ve Uluslararası Göç Hukuku, Gülüm BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK/Elçin AKTAN (Ed.), Ankara 2022, s. 292-295.

olarak doğumla kazanılan vatandaşlık rüşt yaşından sonra dahi iddia ve ispat edilebilir⁴⁷.

A. SOY BAĞI ESASI

Soy bağı yoluyla vatandaşlığın kazanılması, kişinin doğumu esnasında soy bağıyla bağlı olduğu anne ve/veya babasına bağlı olarak vatandaşlığın kazanılmasıdır⁴⁸. 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası⁴⁹ (AY) m. 66/2 hükmü de soy bağı esasını anayasal bir esas olarak düzenlemektedir. Söz konusu hüküm gereğince, Türk babanın veya Türk annenin çocuğu Türk'tür⁵⁰. Belirtmek gerekir ki, soy bağı esasına göre Türk vatandaşlığını kazanan çocuğun, bu vatandaşlığı kazanması için muhakkak Türkiye'de doğması gerekmektedir. Esas olan çocuk ve anne-babası arasındaki soy bağıdır.

Soy bağı kavramı anne- baba ile çocuk arasındaki bağlantıyı ifade etmektedir⁵¹. Bu esasa göre vatandaşlık kazanılabilmesi için anne ve/veya baba ile çocuk arasındaki tabii ilişkinin hukukî olarak da tanınmış olması elzemdir⁵². Türk Medeni Kanunu⁵³ (TMK) m. 282 hükmü gereğince çocuk ile anne arasındaki soy bağı doğumla tesis edilmektedir. Dolayısıyla bir kadın doğumunu ispatlamakla çocuğuyla arasındaki tabii soy bağının hukukî olarak da tanınmasını sağlamış olur. Ancak çocuk ile baba

⁴⁷ GÜNGÖR, s. 62.

⁴⁸ TURHAN/TANRIBİLİR, s. 30; ERDEM, s. 101-102; GÜNGÖR, s. 60-61; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ AYHAN, s. 52; KALAFATOĞLU, Mehmet Polat, "Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Soybağı Esası ve Soybağının Ortadan Kalkmasının Türk Vatandaşlığı Üzerindeki Olası Etkileri", Public and Private International Law Bulletin, C. 41, S. 2, 2021, s. 523.

⁴⁹ 09.11.1982 tarihli ve 17863 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete.

⁵⁰ Mülga ikinci cümle: 3/10/2001-4709/23 m.

⁵¹ Milletlerarası Özel hukukta soy bağının kurulması hakkında detaylı bilgi için bkz. **BARAN ÇELİK**, Neşe: Milletlerarası Özel Hukukta Soybağının Kurulması, Ankara, 2021, s. 25 vd. (Soybağı); **DARDAĞAN KİBAR**, Esra, "Uluslararası Özel Hukukta Soybağı ve Velayate İlişkin Sorunlar", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Ata SAKMAR'a Armağan), 2011, s. 541 vd.

⁵² DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ AYHAN, s. 52.

⁵³ 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmî Gazete.

arasındaki soy bağı, evlilik birliği dışında anne ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulabilmektedir⁵⁴.

Evlilik birliği içinde veya dışında doğsun, Türk vatandaşı anneden doğan çocuk Türk'tür. Ancak Türk vatandaşı baba ile çocuk arasındaki hukukî soy bağının tesisi farklı hükümlere tabidir. Medenî Kanun'da kabul edilmiş olan doğuran kadın annedir kesin karinesi dolayısıyla, anneye çocuk arasında soy bağının kurulması, evlilik birliği dışında doğan çocukla baba arasındaki soy bağının kurulmasından farklıdır. Dolayısıyla baba ile çocuk arasında soy bağının kurulması, çocuğun evlilik birliği içinde doğmuş olup olmamasına göre farklılık arz etmektedir. Şayet çocuk evlilik birliği içinde doğmuşsa TMK m. 285 gereği babalık karinesi söz konusudur. Söz konusu hükme göre, evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. TVK m. 7 hükmü gereğince Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı anne veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır. Ayrıca evlilik birliği dışında Türk anne ve yabancı babadan doğan çocuk da soy bağı esasına göre Türk vatandaşlığını kazanmaktadır. Ancak evlilik birliği dışında Türk baba ve yabancı anneden doğan çocuk ise, "soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi hâlinde" Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁵⁵ (TVKUY) m. 7/4 hükmünde aynı husus "Türkiye içinde veya dışında evlilik birliği dışında Türk vatandaşı babadan olan ve yabancı anadan doğan çocuk, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁵⁶ (MÖHUK) hükümlerine göre, Türk vatandaşı babaya soy bağı ile bağlanması halinde doğumundan itibaren Türk vatandaşlığını kazanır"

⁵⁴ Soy bağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulmaktadır. Türk vatandaşlığının evlat edinme yoluyla kazanılması hakkında detaylı bilgi için bkz. **BURDURLU AHLAT**, Özlem, "Türk Vatandaşlığının Evlat Edinilme ile Kazanılmasının Şartları ve Evlat Edinenin veya Vasinin Evlat Edinilen Adına Vatandaşlığı Kazanma Başvurusunda Bulunmasının Değerlendirilmesi", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 45, S. 1, 2025, s. 64-88.

⁵⁵ 06.04.2010 tarihli ve 27544 sayılı Resmî Gazete.

⁵⁶ 12.12.2007 tarihli ve 26728 sayılı Resmî Gazete.

şeklinde düzenlenmiştir. Gerçekten de MÖHUK'un uygulanacağını öngörebilmek gerekir. Annenin yabancı olduğu ve babayla çocuk arasında soy bağının kurulmadığı süreçte muhtemeldir ki çocuk, ya annesinden ötürü Türk vatandaşlığı dışında başka bir vatandaşlığı soy bağı yoluyla kazanmış ya da doğum yeri esasıyla başka bir vatandaşlık kazanmış ya da vatansız statüsündedir. Bu sebeple soy bağına ilişkin uyuşmazlık ya da talep yabancılık unsuru ihtiva etmektedir. Bu sebeple TVKUY'un MÖHUK hükümlerine atıf yapmış olması oldukça isabetlidir.

B. DOĞUM YERİ ESASI

Türk vatandaşlığının kazanılmasında soy bağı esasının yanı sıra doğum yeri esasına da yer verilmiştir. Belirtmek gerekir ki, Türk vatandaşlık hukukunda doğum yeri yalnızca vatansızlık hâllerini önlemek maksadıyla ikinci derecede kullanılan bir yoldur⁵⁷. Buna göre, soy bağı esasına göre Türk vatandaşlığını kazanamamış olması kaydıyla Türkiye'de doğan çocuğa vatansızlığın önlenmesi amacıyla Türk vatandaşlığı verilmektedir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi, siyasî sınırlar içinde kalan kara parçası, kara suları ve bunların üzerindeki hava sahasını ihtiva etmektedir⁵⁸. Ayrıca açık denizlerdeki Türk Bayrağı taşıyan gemiler ve aynı alan üzerindeki Türk sivil hava gemileri de Türk Devleti'nin ülkesi kapsamında kabul edilmektedir⁵⁹. Bunun yanı sıra Türk savaş gemilerinde ister deniz ister hava gemisi olsun, geminin bulunduğu yerin önemi olmaksızın, doğan çocuklar Türkiye'de doğmuş olma şartını gerçekleştirirler⁶⁰. TVK m. 8/2 hükmünde Türkiye'de bulunmuş çocuğun Türkiye'de doğmuş sayılacağına ilişkin adî bir karine düzenlenmiştir.

⁵⁷ Doğum yeri esası hakkında detaylı bilgi için bkz. ÜNSAL, Hande, "Doğum Anında Vatandaşlığın Kazanılmasında Ius Soli Esası", *Public and Private International Law Bulletin*, C. 43, S. 2, 2023, s. 517-579.

⁵⁸ NÖMER, s. 73.

⁵⁹ NÖMER, s. 73.

⁶⁰ NÖMER, s. 73.

Doğum yeri esasına göre Türkiye’de doğmuş çocuğun Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için anne ve babasına bağlı olarak herhangi bir devletin vatandaşlığını kazanamamış olması gerekmektedir. Çocuğun anne ve babasının vatansız olma durumu ya da çocuğun anne ve babasına bağlı olarak vatandaşlık kazanamaması sebepleriyle çocuk vatandaşlık kazanamayabilir. Örneğin, sadece doğum yeri esasını kabul eden bir devletin vatandaşı olan anne ve babanın çocuğu Türkiye’de doğduğunda bu çocuk, anne ve/veya babası vasıtasıyla soy bağı esasına dayanarak herhangi bir vatandaşlık kazanamaz. Çocuğun doğumla vatandaşlık kazanamaması anne ve babasıyla soy bağının kurulamaması durumlarında da gündeme gelebilir. Yine terkedilmiş ve bulunmuş çocuklar da anne ve babalarının tespit edilememesi sebebiyle bu kategori kapsamında Türk vatandaşlığını doğum yeri esasına göre kazanabilirler. Bu bilgiler ışığında Türk yasa koyucusunun mutlak surette çocuk vatansızlığını önlemeyi gaye edindiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

IV. EVLİLİK DIŞI TÜRK BABADAN DOĞAN ÇOCUK İLE BABA ARASINDA SOY BAĞININ KURULMASI

TVK m. 7/1 hükmünce evlilik birliği içinde Türkiye içinde ve dışında Türk anne veya babadan doğan çocuk Türk vatandaşdır. Maddenin ikinci fıkrasında Türk vatandaşı anne ve yabancı babadan evlilik dışı doğan çocuğun da soy bağı esasıyla, TMK m. 282 hükmündeki kesin karine dikkate alınarak, Türk vatandaşlığını kazanacağı belirtilmiştir. Ancak belirtmek gerekmektedir ki tıbbî üreme tekniklerindeki gelişme, bu karinenin günümüz teknolojisinde artık kesin karine olarak kabul edilmesinin zarurî olmadığını göstermektedir⁶¹. Evlilik birliği içinde veya dışında Türk anneden doğan çocuk muhakkak suretle Türk vatandaşlığını kazanmaktadır.

⁶¹ Taşıyıcı annelik vasıtasıyla doğan çocukların vatandaşlığı çalışmamız kapsamında olmadığından detaylı bilgi için bkz. **AVŞAR**, s. 68 vd.; **ECEMİŞ**, Sercan, “Yabancı Taşıyıcı Anneden Doğan Çocuğun Türk Vatandaşlığını Kazanabilmesine İlişkin Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 73, S. 2, 2024, s. 1069-1137.

Evlilik birliği dışında doğan çocuğun annesi yabancı, babası Türk vatandaşı ise TVK m. 7/3 hükmü gereğince baba ile çocuk arasında soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi hâlinde çocuk Türk vatandaşlığını doğumdan itibaren kazanacaktır. TVKUY m. 7/4 hükmünde soy bağının tesisine ilişkin MÖHUK hükümlerine atıf yapılmıştır. Gerçekten de çocuk, yabancı ülke vatandaşı annesinden ötürü soy bağı esasıyla herhangi bir devletin vatandaşlığını kazanmış olabilir. Bu durumda çocuk ile baba arasında henüz soy bağı kurulmamış olduğu için çocuk, yalnızca annenin vatandaşlığını kazanmıştır. Dolayısıyla yabancı unsurlu bir soy bağının tesisi işlemi MÖHUK m. 1 gereğince, kanunlar ihtilâfı kurallarınca gösterilen hukuk vasıtasıyla sağlanacaktır. Bir diğer ihtimalde ise çocuk annesinden soy bağıyla ya da doğum yeri esasıyla herhangi bir devletin vatandaşlığını kazanamamışsa hali hazırda herhangi bir vatandaşlığı haiz olmadığı için soy bağının kurulması işlemi yine yabancı unsurludur. Yönetmeliğin MÖHUK'a atıf yapmış olması oldukça isabetli olup yabancılık unsuru ihtiva eden soy bağı ilişkisinde çocuk ile baba arasındaki soy bağının muhakkak TMK'ya tabi olmayacağını vurgulamaktadır.

MÖHUK'un soy bağına ilişkin 16. maddesi çocuğun üstün yararını öne çıkaran basamaklı bir bağlama kuralı olup atıf kısmen reddedilmiştir⁶². Söz konusu hükümde kademeli şekilde bağlama noktalarına yer verilmesinin amacı çocuğun soy bağının kurulmasıdır⁶³.

⁶² GÜNGÖR, s. 69; Atıf hakkında detaylı değerlendirme için bkz. **BALKAR BOZKURT**, Süheylâ, "Uluslararası Özel Hukukta Bitmeyen Tartışma: Atıf (Renvoi) Teorisi, Uygulaması ve Değerlendirilmesi", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 2, 2014, s. 795-861; **BARAN ÇELİK**, Neşe, "Aile Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklarda Atfın Uygulanması ile İlgili Bazı Meseleler", Uluslararası Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı, Nuran KOYUNCU (Ed.), 2024, s. 2-19 (Atıf); **AYBAY**, Rona/**DARDAĞAN**, Esra: Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı), 2. Bası, İstanbul 2008, s. 218.

⁶³ **BARAN ÇELİK**, s. 70-74 (Soybağı). Söz konusu hüküm soy bağı kanun gereği kendiliğinden kurulduğunda da sonradan bir hukukî işlemle ya da mahkeme hükmüyle kurulduğunda da esasa uygulanacak hukuk MÖHUK m. 16 hükmünce belirlenecektir. Tanımaya ilişkin ayrı kural ihdas edilmesi gerektiği hakkında bkz. **BARAN ÇELİK**, s. 72 (Soybağı); **ATAMAN FİGANMEŞE**, İnci, "Hukukî İşlemle"

Bu hüküm gereğince soy bağının kurulması ilk aşamada çocuğun doğum anındaki millî hukukuna tabidir. Çocuğun annesinden de soy bağı esasıyla bir vatandaşlık kazanamadığı ve doğum yeri esasına göre de bir vatandaşlık kazanamadığı hâllerde MÖHUK m. 4/1-a hükmü gereğince vatandaşlık yerine kabul edilmesi gereken bağlama noktaları da dikkate alınmalıdır. Zira maddenin amacı çocuğun soy bağının kurulmasını muhakkak surette temin etmektir. MÖHUK m. 4/1-a'nın dikkate alınması bu amaca hizmet edebilecektir. MÖHUK m. 16 hükmünde sırasıyla kabul edilen bağlama noktaları, çocuğun mutad meskeni, ananın veya babanın, çocuğun doğumu anındaki millî hukukları, ana ve babanın çocuğun doğumu anındaki müşterek mutad mesken hukuku, son olarak da çocuğun doğum yeridir.

Uyuşmazlık Türk iç maddî hukukuna göre çözümlenecek olursa çocuk ile baba arasındaki soy bağının tesisi TMK hükümlerince çözüme kavuşturulacaktır. TMK m. 282/2 gereğince çocuk ile baba arasındaki soy bağı anne ile evlilik, tanıma ve hâkim hükmüne göre kurulmaktadır. TMK m. 295 hükmü gereğince tanıma, babanın, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmî senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olur. Dolayısıyla tanıma işlemi muhakkak babanın anne ile iş birliği içerisinde olması gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle anne, bu konuda çocuğun babasını zorlayamamaktadır. Genovese kararındaki gibi babanın soy bağı kurmaktan kaçındığı durumlarda çocuğun vatandaşlığı kazanabilmesi babanın iradesine bağlıdır. Aynı şekilde anne ile evlilik de babanın ortak iradesini gerektiren bir soy bağı tesisi yoludur. Bir diğer soy bağı tesisi ise babalık davasıdır. TMK m. 301 hükmünde düzenlenen bu davada anne ve çocuk soy bağının belirlenmesini mahkemeden talep edebilmektedirler. Bu yolla babanın iradesi ya da iş birliği gerekmemektedir. Türk iç maddî hukukunda öngörülen üç yoldan birinde baba çocukla bir ilişki kurmak istemese dahi babalık hükmüyle çocuk ve baba arasındaki soy bağı tesis edilebilecektir.

Yabancı hukukun uygulanacağı durumlarda varsayımsal olarak bazı hukuk düzenlerinde soy bağının kurulmasında tanıma ve anne ile evlilik gibi babanın irade ve iş birliğini gerektiren yolların mevcudiyeti çocuğun üstün yararı⁶⁴ açısından⁶⁵ sakıncalı sonuçlara yol açabilecektir. Bu durumda çocuğun soy bağının ve buna bağlı olarak vatandaşlığının kazanılması, tamamen babanın iradesine bağlı hâle gelmektedir. Nitekim Genovese kararında da görüldüğü üzere, babanın çocuğu tanımayı reddetmesi, çocuğun vatandaşlık kazanamamasına ve bu nedenle özel hayatı ile sosyal kimliğinin olumsuz etkilenmesine yol açabilmektedir. Nitekim soy bağının kurulma yöntemine göre ayrımcılık yapılmaması ilkesinin giderek daha güçlü şekilde kabul görmesi, çocuğun üstün yararı ilkesine dayanmaktadır⁶⁶. AİHM, çoğu zaman çocuk haklarının korunmasının merkezinde yer alan ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında da temel öneme sahip bu kilit kavrama atıfta

⁶⁴ 1989 tarihli BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, uluslararası düzeyde çocuğun yüksek yararı konusunda en tanınmış standarttır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, tüm ulusal kurumlara çocuğun yüksek yararını gözetme yükümlülüğü getirir. Çocuk Hakları Sözleşmesi AİHM için bağlayıcı değildir; ancak Mahkeme, kararlarında sık sık bu sözleşmeye atıfta bulunmaktadır. AİHM'deki davaların çoğunda, karar metinlerinde "çocuğun yüksek yararı" ifadesi yer alsa bile, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ruhu hayata geçirilememektedir: **PARABHAT/HAMBLY**, s. 757 vd.

⁶⁵ Kıta Avrupası hukuk sisteminde şahsî statünün tabi olduğu hukuk çoğunlukla vatandaşlık esasına göre belirlenirken, Anglo Amerikan hukuk sisteminde hukukî bir kavram olan yerleşim yeri (domicile) kullanılmaktadır. Kıta Avrupası'nda şahsî statüyü vatandaşlık belirlediği için vatandaşlık özel hayata ilişkindir. Aynı şekilde özellikle eşcinsel çiftlerin çocuklarının yerleşim yerinin belirlenmesi hususunda, nasıl vatandaşlığa Genovese kararıyla özel bir önem atfedilmişse yerleşim yeri de İngiltere'de özel hayat kapsamında kabul edilmeli ve çocuğun üstün yararı önceliklendirilmelidir. Detaylı değerlendirme için bkz. **CLAYTON-HELM**, Lauren, "Out with the Old and in with the New: Bringing the Law of Domicile into the Twenty-First Century", *Journal of International and Comparative Law*, C. 7, S. 1, 2020, s. 203. Gerçekten de, bağlama noktaları bir "ait olma" sınavı olarak tanımlanmakta ve İngiltere ile çoğu İngiliz hukuku ülkesinde bu bağlama noktasının "yerleşim yeri" (domicile) olduğu kabul edilmektedir: **HILL**, Jonathan/ **NÍ SHÚILLEABHÁIN**, Máire: *Clarkson & Hill's Conflict of Laws*, 5th ed., New York 2016, s. 316.

⁶⁶ **PAPAU VAN DELDEN**, Marie-Laure, "Familles et Convention Européenne des Droits de l'homme: Incidences en Droit de la Filiation", *Le Droit Civil Dans Le Contexte International: Journée de droit civil*, Baddeley *et al.* (Ed.), Genève 2012, s. 7.

bulunmaktadır⁶⁷. Bu tür durumlarda, Türk vatandaşlığı açısından evlilik birliği içinde doğan çocukla evlilik birliği dışında doğan çocuk arasında, somut olay özelinde ciddi bir farklılık meydana gelebilecektir. Her ne kadar TVK m. 8 çocuğun vatansız kalmasını önlemek amacıyla kabul edilmiş olsa da somut olay değerlendirmesi sonucunda doğum statüsüne dayalı bir farklılaştırma söz konusu olabilir. Zira, çocuk adına annesi ya da yasal olarak atanmış bir kişi bu davaları ikame edebilecektir. Çocuğun sadece doğum statüsü sebebiyle, özellikle de babasının kişisel ilişki kurmak istemediği durumlarda, evlilik içi doğan çocuklardan farklılaştırılması ve daha yorucu prosedürlere maruz bırakılması çocuğun üstün yararı ilkesini tehlikeye düşürebilecek mahiyettedir.

V. AİHS'NİN 8. VE 14. MADDELERİ ÇERÇEVESİNDE TVK M. 7'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bir önceki bölümde açıklandığı üzere, Türk hukukunda evlilik dışında yabancı anneden ve Türk babadan doğan çocuğun vatandaşlığı bakımından temel belirleyici unsur, baba ile çocuk arasında soy bağının hukuken kurulmuş olmasıdır. Bu şart, soy bağının güvenilir biçimde tespit edilmesini amaçlayan yasal bir düzenleme olmakla birlikte, özellikle yabancı hukukun uygulanacağı hâllerde çocuğun vatandaşlık kazanmasını fiilen güçleştirebilecek sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle TVK m. 7 hükmünün ve bu hükmün uygulanmasına ilişkin TVKUY m. 7/4 ile MÖHUK m. 16 hükümlerinin, AİHS'nin 8. ve 14. maddeleri ışığında ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede TVK m. 7 hükmü tek başına değerlendirildiğinde, kanun koyucunun evlilik dışı doğan çocuğun Türk vatandaşlığını kazanmasını tamamen engelleyen bir sistem öngörmediği görülmektedir. Kanun koyucu yalnızca baba yönünden soy bağının hukuken kurulmasını şart koşmuştur. Dolayısıyla hükmün amacı evlilik dışı doğan çocukları dışlamak değil, vatandaşlığın soy bağı esasına göre güvenilir biçimde tespit edilmesini sağlamaktır. Ancak TVKUY'un MÖHUK'a gönderme yapmış olması sonucunda evlilik dışı yabancı anneden ve Türk

⁶⁷ PAPAUX VAN DELDEN, s. 7.

babadan doğan çocuğun babası ile soy bağının kurulmasını sağlayan hukuk yabancı bir hukuk olabileceği için söz konusu hukuk evlilik dışı Türk babadan ve yabancı anneden doğan çocuğun soy bağı kurma konusunda muhakkak olarak babanın işbirliğini gerektiriyor olabilir ve baba da bu işbirliğini kurma konusunda istekli olmayabilir. Bu tür durumlarda somut olay özelinde evlilik içi ve dışı doğan çocuklar vatandaşlık anlamında birbirinden ayrıştırılmış olabilecektir. Ancak MÖHUK m. 16'nın basamaklı yapısı yani muhakkak surette soy bağı kurmaya çalışma amacı dikkate alındığında Türk kanun koyucusunun bu hususta çocuğun üstün yararını dikkate aldığını göstermektedir. Şayet bağlama kurallarının işaret ettiği yabancı hukuka göre soy bağının kurulması imkânsız olsa bile bir sonraki basamaktaki hukuka göre soy bağı kurulabilir. Ancak her ihtimalde uygulanacak hukuk çocuğun soy bağının kurulmasında mutlak surette babanın iradesini arıyor ve baba da soy bağının kurulması için anne ve çocukla işbirliği kurmuyorsa MÖHUK m. 5 hükmünün dikkate alınması gerekir. Ancak belirtmek gerekir ki bağlama noktalarından biri anne veya babanın çocuğun doğumu anındaki millî hukukudur. Dolayısıyla Türk vatandaşı babanın millî hukuku yani Türk hukuku gereğince anne ve çocuk bu soy bağı mahkeme hükmüyle tesis edebilir. Nitekim hukuk davalarında DNA testi, çocuk ile ana veya baba arasındaki biyolojik ilişkinin tespitinde, özellikle babalık davalarında temel ispat araçlarından biri olarak kabul edilmektedir⁶⁸. Bu nedenle biyolojik babalığın bilimsel yöntemlerle güvenilir biçimde belirlenebildiği hâllerde, soy bağının kurulmasının yalnızca babanın tanınmasına veya iradesine bağlı tutulması, çocuğun vatandaşlık hakkının kullanılmasını güçleştirebilecek sonuçlar doğurabilecektir. Bununla birlikte, bu tespit TVK m. 7 hükmünün tek başına ayrımcı olduğu sonucunu doğurmamaktadır. Esas sorun, yabancı hukukun uygulanması sonucunda çocuğun vatandaşlık kazanmasının fiilen babanın iradesine bağlı hâle geldiği istisnai durumlardır. Böyle hâllerde, çocuğun üstün yararı ile AİHS'in 8. ve 14. maddeleri birlikte

⁶⁸ ERTEN, Rifat/ACIR, Birsen/TAŞVEREN, Sema, "Gen (DNA) Testinin İspat Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 45, S. 1, 1996, s. 578.

değerlendirilmeli ve ortaya çıkan sonucun MÖHUK m. 5 anlamında Türk kamu düzenine açıkça aykırı olup olmadığı ayrıca incelenmelidir.

SONUÇ

Genovese kararında evlilik dışı doğan çocuğun babasının kendisiyle kişisel ilişki kurmak istemeyişi sebebiyle Malta vatandaşlığını soy bağı yoluyla kazanamayan çocuk hakkında m. 8 ve m. 14'ün ihlâlüne hükmedilmiştir. Vatandaşlık, kişinin sosyal kimliğiyle alakalı olup özel hayat kapsamında korunması gerekmektedir. Her ne kadar çocuk ile babası arasında fiilen bir aile hayatı tesis edilememiş olsa da, çocuğun Malta vatandaşlığını kazanmış olması, bu aile hayatının kurulmasına imkân sağlayabilecek hukukî zeminin oluşturulması bakımından önemli bir adım niteliğindedir. Bu kararda Malta Hükümeti, çocuğun, annesinden ötürü söz konusu dönemde Avrupa Birliği vatandaşlığını haiz olan Birleşik Krallık vatandaşlığını kazanmış olmasını, bir diğer ifadeyle vatansız olmamasını, bu sebeple de Malta'ya rahatlıkla seyahat edebileceğini, dolayısıyla özel ve aile hayatı hakkının ihlâl edilmediğini ileri sürmüştür. Ancak bu kararda, en önemli husus çocuğun evlilik dışı statüsünden kaynaklanan ayrımcılıktır. Gerçekten de çocuk, hem evlilik birliği içerisinde Maltalı bir babadan hem de evlilik birliği içinde ya da dışında Maltalı bir anneden Malta vatandaşlığını kazanabilecekken somut olayda evlilik birliği dışında Maltalı babadan soy bağının kurulmamış olması sebebiyle Malta vatandaşlığını kazanamamıştır. Bu karar her ne kadar açıkça belirtmese de çocuğun vatandaşlık gibi münhasır yetkiyi haiz bir alanda dahi çocuğun üstün yararının göz ardı edilmemesi gerektiğinin altını çizmiştir. Devletler her ne kadar vatandaşlık konusunda münhasır yetki sahibi olsalar da bu münhasır yetkiyi uluslararası hukukun çizmiş olduğu sınırlar çerçevesinde kullanmalıdırlar. Devletler bu yetkiyi kullanırken *ius sanguinis* ve/veya *ius soli* esaslarına göre vatandaşlık kazanılıp kazanılamayacağı, kazanılacaksa da hangi şartlar altında kazanılacağını uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri ihlâl etmemek kaydıyla serbesttirler. Ancak bu esaslardan hangisini bahşetmiş olsalar da düzenleme ayrımcı bir zemine dayanmamalıdır.

AIHM'in Genovese kararıyla şekillenen içtihat, vatandaşlık hukukunda doğum statüsü ve soy bağına dayalı farklılaştırmaların ayrımcılık yasağı bağlamında denetlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, Türk vatandaşlığının soy bağı yoluyla kazanılmasına ilişkin düzenlemelerin, özellikle TVK m. 7 ile bu hükmün uygulanmasına ilişkin milletlerarası özel hukuk kurallarının, ayrımcılık yasağı ve çocuğun üstün yararı ilkesi ışığında yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. TVK soy bağı esasını kabul etmiş olup, vatansızlığın önlenmesi amacıyla ikinci esas olarak da doğum yeri esasına yer vermiştir. TVK hükümleri değerlendirildiğinde kanun koyucunun vatansızlığı önleme konusundaki gayreti göz ardı edilemez. Türkiye'de doğan ve yabancı anne ve babasından ötürü doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk Türk vatandaşlığını kazanacaktır. TVK m. 7 hükmünde de soy bağı esasıyla anne veya babasından biri Türk olan çocuk evlilik birliği içerisinde doğduysa Türk vatandaşlığını kazanacaktır. Günümüzde kesin karine niteliğini üreme teknolojilerindeki gelişmeler sebebiyle yitiren "doğuran kadın annedir" ilkesi sebebiyle Türk vatandaşı taşıyıcı annenin doğurmuş olduğu çocuk da Türk vatandaşlığını doğumla kazanabilecektir. Ancak yabancı anneden ve Türk babadan evlilik dışı doğan çocuğun Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için çocuk ile baba arasında soy bağının hukuken kurulmuş olması şartı öngörülmüştür. TVKUY m. 7/4 hükmü, soy bağının kurulmasında MÖHUK hükümlerine gönderme yapmıştır. Bir diğer ifadeyle bu soy bağının yabancı hukuka göre de kurulabileceği ihtimalini kanun koyucu göz ardı etmemiştir. Varsayımsal olarak MÖHUK m. 16 gereğince uygulanacak hukuk soy bağının kurulmasını yalnızca babanın irade ve iş birliğine bırakmış olabilecektir. Somut olayın tüm özellikleri dikkate alınarak bazı durumlarda bu husus çocuğun üstün yararını zedeleyebilecektir. Türk iç maddî hukukunda soy bağının kurulmasında anne ve çocuğun mahkemeden baba ile çocuk arasındaki soy bağının kurulmasını talep etme hakkı bulunmaktadır. Ancak anne ile evlilik ve tanıma babanın bu hususta iradesi ve iş birliğini gerekli kılmaktadır. Günümüzde DNA testi gibi biyolojik babanın kim olduğunu neredeyse kesin olarak kanıtlayacak tıbbî imkanların bulunması ve soy

bağının kurulması konusunda çocuğun üstün yararı ilkesi de dikkate alınarak evlilik içi veya dışı doğan çocuğun vatandaşlık hakkı konusunda ayrıştırılmaması kanaatindeyiz. Vatandaşlık işlemlerinde, çocukları etkileyen tüm kararlarda “çocuğun yüksek yararı” ilkesine uygun bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

Bu itibarla, sorunun kaynağı her durumda TVK m. 7 hükmünün kendisi değil, TVKUY m. 7/4 hükmünün yaptığı atıf nedeniyle MÖHUK m. 16 uyarınca uygulanacak yabancı hukukun ayrımcı sonuçlar doğurabilme ihtimalidir. Uygulanacak yabancı hukukun soy bağının kurulmasını yalnızca babanın iradesine veya anne ile evlenmesi gibi koşullara bağlaması sebebiyle çocuğun vatandaşlık kazanmasının fiilen engellendiği durumlarda, çocuğun üstün yararı ilkesi ile AİHS'nin 8. ve 14. maddeleri kapsamında güvence altına alınan ayrımcılık yasağı birlikte değerlendirilmelidir. Böyle hâllerde, yabancı hukukun uygulanmasının MÖHUK m. 5 anlamında Türk kamu düzenine açıkça aykırı sonuçlar doğurması durumunda, söz konusu yabancı hukuk kuralının uygulanmaması ve çocuğun temel haklarını koruyan bir çözümün benimsenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- ATAMAN FİĞANMEŞE**, İnci: “Hukukî İşlemler’ Tesis Edilmiş Statülerin Tanınmasında Bağlama Kurallarının Rolü”, *Public and Private International Law Bulletin*, C. 45, S. 2, 2025, s. 360-385.
- AVŞAR**, Melis: “Sınır Aşan Taşıyıcı Annelik Yoluyla Dünyaya Gelen Çocukların Vatandaşlığı”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 3, 2025, s. 68-114.
- AYBAY**, Rona/**DARDAĞAN**, Esra: *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı)*, 2. Bası, İstanbul 2008.
- BALKAR BOZKURT**, Süheylâ: “Uluslararası Özel Hukukta Bitmeyen Tartışma: Atıf (Renvoi) Teorisi, Uygulaması ve Değerlendirilmesi”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 2, 2014, s. 795-861.
- BARAN ÇELİK**, Neşe: “Aile Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklarda Atfın Uygulanması ile İlgili Bazı Meseleler”, *Uluslararası Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*, Nuran KOYUNCU (Ed.), 2024, s. 2-19, (Atıf).
- BARAN ÇELİK**, Neşe: *Milletlerarası Özel Hukukta Soybağının Kurulması*, Ankara, 2021, (Soybağı).
- BARAN ÇELİK**, Neşe, “Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 130, 2017, s. 357-418, (İstisnai Haller).
- BURDURLU AHLAT**, Özlem: “Türk Vatandaşlığının Evlat Edinilme ile Kazanılmasının Şartları ve Evlat Edinenin veya Vasinin Evlat Edinilen Adına Vatandaşlığı Kazanma Başvurusunda Bulunmasının Değerlendirilmesi”, *Public and Private International Law Bulletin*, C. 45, S. 1, 2025, s. 64-88.
- CLAYTON-HELM**, Lauren: “Out with the Old and in with the New: Bringing the Law of Domicile into the Twenty-First Century”,

Journal of International and Comparative Law, C. 7, S. 1, 2020, s. 199-228.

DARDAĞAN KİBAR, Esra: “Uluslararası Özel Hukukta Soybağı ve Velayate İlişkin Sorunlar”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Ata SAKMAR’a Armağan), 2011, s. 541-561.

De GROOT, Rene/**VONK**, Olivier: “Nationality, Statelessness and ECHR’s Article 8: Comments on *Genovese v. Malta*” European Journal of Migration and Law, C. 14, 2012, s. 317-325.

DOĞAN, Vahit/**YILMAZ**, Alper Çağrı/**İZMİRLİ AYHAN**, Lale: Türk Vatandaşlık Hukuku, 20. Bası, Ankara 2025.

ECEMİŞ, Sercan, “Yabancı Taşıyıcı Anneden Doğan Çocuğun Türk Vatandaşlığını Kazanabilmesine İlişkin Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 73, S. 2, 2024, s. 1069-1137.

ERDEM, Bahadır B.: Türk Vatandaşlık Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2019.

ERSBOLL, Eva: “Nationality and Identity Issues- A Danish Perspective” German Law Journal, C. 15, S. 5, 2014, s. 835-866.

ERTEN, Rifat/**ACIR**, Birsen/**TAŞVEREN**, Sema, “Gen (DNA) Testinin İspat Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 45, S. 1, 1996, s. 573-588.

FOSTER, Michelle/**LAMBERT**, Hélène: “Statelessness as a Human Rights Issue: A Concept Whose Time Has Come”, International Journal of Refugee Law, C. 28, S. 4, 2016, s. 564-584.

GÜNGÖR, Gülin: Tâbiyet Hukuku, 12. Bası, Ankara 2024.

HILL, Jonathan/ **NÍ SHÚILLEABHÁIN**, Máire: Clarkson & Hill’s Conflict of Laws, 5th ed., New York 2016.

KALAFATOĞLU, Mehmet Polat: “Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Soybağı Esası ve Soybağının Ortadan Kalkmasının Türk Vatandaşlığı Üzerindeki Olası Etkileri”,

Public and Private International Law Bulletin, C. 41, S. 2, 2021, s. 517-557.

KARAAĞAÇ, Ömür: “Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüsü Sahiplerinin Türk Vatandaşlığını Kazanmaları”, Avrupa ve Uluslararası Göç Hukuku, Gülüm BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK/Elçin AKTAN (Ed.), Ankara 2022, s. 285-311.

MARCHADIER, Fabien: “L’Attribution de la Nationalité à l’Épreuve de la Convention Européenne des Droits de l’Homme Réflexions à Partir de l’Arrêt Genovese c/ Malte”, *Revue Critique de Droit International Privé*, C. 1, S. 1, 2012, s. 61-78.

NOMER, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, 32. Bası, İstanbul 2024.

PAPAU VAN DELDEN, Marie-Laure, “Familles et Convention Européenne des Droits de l’homme: Incidences en Droit de la Filiation”, *Le Droit Civil Dans Le Contexte International: Journée de droit civil*, Baddeley *et al.* (Ed.), Genève 2012, s. 1-55.

PARABHAT, Devyani/HAMBLY, Jessica: “Bettering the Best Interests of the Child Determination: Of Checklists and Balancing Exercises”, *International Journal of Children’s Rights*, C. 25, 2017, s. 754-778.

RENTIENS, Louise: “Citizenship Deprivation under the European Convention-System: A Case Study of Belgium”, *Statelessness & Citizenship Review*, C. 1, S. 2, 2019, s. 263-282.

ROAGNA, Ivana: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması, Strazburg 2012, (Türkçeye Çeviren: ALKIŞ SCHÄLING, Ayşe Gül).

SEVİĞ, Muammer Raşit: Devletler Hususî Hukuku, İstanbul 1983.

SCHRIJER BİNGÖL, Bilge: “Vatandaşlık Hakkının Kapsamı ve Egemenlik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, Ankara Hacı

Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 1, 2018, s. 199-262.

SPIRO, Peter J.: “Nationality and Statelessness under International Law”, American Journal of International Law, C. 110, S. 1, 2016, s. 148-151.

TUNÇAĞIL GÜMÜŞLÜ, Gülce: “Vatandaşlığa İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları”, Public and Private International Law Bulletin, C. 41, S. 1, 2021, s. 99-127.

TURHAN, Turgut/**TANRIBİLİR**, Feriha Bilge: Vatandaşlık Hukuku, 4. Bası, Ankara 2017.

UNAT, İlhan: Türk Vatandaşlık Hukuku, Ankara 1966.

ÜNSAL, Hande: “Çocuk Vatansızlığı”, İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 5, 2022, s. 69-126.

ÜNSAL, Hande: “Doğum Anında Vatandaşlığın Kazanılmasında Ius Soli Esası”, Public and Private International Law Bulletin, C. 43, S. 2, 2023, s. 517-579.

Van WAAS, Laura: “Fighting Statelessness and Discriminatory Nationality Laws in Europe”, European Journal of Migration and Law, C. 14, 2012, s. 243-260.

VINK, Maarten P./**De GROOT**, Gerard Renè: “Birthright Citizenship: Trends and Regulations in Europe”, <http://ssrn.com/abstract=1714975>.